

Проектът „Развитие на мрежата на Черноморски център за екологична информация и образование и повишаване капацитета на сдружението” се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. www.ngogrants.bg

Рамкова директива за морска стратегия

Черно море в общия контекст на осъществяването на европейската екологична политика

Европа е континент, чието развитие и бъдеще зависи силно от морето. Европейските морета покриват територия от 11 200 000 кв. км, площ по-голяма от сухоземната ѝ територия. От 28 страни членки на ЕС 23 имат излаз на море. През 2011 г. От най-дълбока древност то е било източник на храна, препитание и материално благоденствие за нейните народи. Но всички тези изконни ползи днес са заплашени от натиска на различни човешки дейности и техните последствия. Всяко от регионалните европейски морета е общо за милиони хора от крайбрежието, с различни култури и дейности.

Морските пространства на Европа и нейните брегове са от основно значение за благополучието и благосъстоянието ѝ — те са търговски пътища, климатичен регулатор, източници на храна, енергия и ресурси и предпочитано място за пребиваване и отдих от нейните граждани. Но всички тези изконни ползи днес са заплашени от натиска на различни човешки дейности и техните последствия. Всяко от регионалните европейски морета е общо за милиони хора от крайбрежието, с различните си култури и дейности. От друга страна то е дом за много морски растителни и животински видове, често уникални и крехки. Една от заплахите за тях са твърдите отпадъци в морската среда. Това е проблем отчетен на световно ниво. На срещата на върха за Земята „Рио+20“ световните лидери поеа ангажимент за значително намаляване на отпадъците в моретата до 2025 г. Европейската комисия полага усилия да бъде лидер в тези усилия, като работи в тясно сътрудничество със страните членки, регионалните морски конвенции и заинтересованите лица за разработване на съгласувани инициативи за справяне с проблема. Основен европейски документ в тази област е Рамковата директива за морска стратегия на ЕС.

Рамковата директива за морска стратегия (РДМС) е публикувана в Официален вестник на 25 юни 2008 г. под 2008/56/ЕС . Тя влезе в сила на 15 юли 2008 г. РДМС е пъвият всеобхватен правен инструмент на ЕС, насочен специално към опазването на морската среда, който предвижда регионален подход в прилагането на разпоредбите си. Директивата „установява рамка, в границите на която държавите-членки предприемат необходимите мерки, за да се постигне и поддържа добро състояние на околната среда (ДСОС) в морската среда най-късно до 2020 г. (Член 1). За постигането на тази цел страните-членки работят отдавна, като трябва да спазват някои междинни срокове и през през следващите години. В директивата са очертани основните проблеми на морската среда, наречени дескриптори. Сред тях са и морските отпадъци.

Последиците за околната среда от наличието на отпадъци в морета и океани се забелязват най-ясно при морската фауна, но те представляват също така допълнителен стрес за вече уязвими морски екосистеми

и могат да се отразят на човешкото здраве. Отпадъците в морето са пречка за туризма, а отстраняването им от крайбрежието струва по няколко милиона евро годишно на крайбрежните области в Европа.

С Рамковата директива за морска стратегия от държавите членки се изисква до 2020 г. да постигнат „добро екологично състояние“ на своите морски води. Първата стъпка за постигането на тази цел е подготовката на първоначална оценка (член 8), в която са посочени основните заплахи за европейските морета. Освен това страните членки трябва въз основа на определенията си за „добро екологично състояние“ (член 9) да формулират конкретни критерии, по които да могат да бъдат оценявани данните от наблюдението. И накрая страните членки трябва да определят национални цели в областта на околната среда (член 10), показващи равнището на техните амбиции. Отпадъците в моретата са един от 11-те количествени дескриптори, които страните членки трябва да имат предвид при формулирането на определение за „добро екологично състояние“. Цялата работа трябва да бъде извършена съвместно от държавите от ЕС, които имат излаз на море – североизточната част на Атлантическия океан, Балтийско море, Средиземно море и Черно море.

По предварителни оценки до 80 % от отпадъците в морето са пластмаси, като произходът им е различен. Пластмасата може да издържи стотици години в морската околна среда. В изследванията се прави заключение, че политиките за водата, ресурсната ефективност и отпадъците, политиките за опазване на морската среда и природата, както и свързаното с корабите и пристанищната инфраструктура законодателство играят важно роля в справянето с този проблем, но прилагането им трябва да се подобри.

В миналото усилията бяха възпрепятствани от липсата на достоверна информация за точните мащаби и характер на проблема. Сега по въпроса се знае повече, така че проблемът с информацията поне частично е решен. Страните членки на ЕС като част от изпълнението на Рамковата директива за морска стратегия представиха първоначална оценка на състоянието на своите морски води, определенията си за „добро екологично състояние“ и целите, които са си поставили, за да го постигнат.

По отношение на дескриптор 10 за морските отпадъци има още твърде много работа. Провеждат се изследвания и пилотни проекти, които отчитат състоянието на морската околна среда на базата на единна методология, разработена от Европейската агенция по околна среда в Копенхаген. Пилотно проучване за отпадъците в Черно море на базата на тази методология беше извършено в акваторията на България, Румъния и Турция в рамките на проекта МИСИС, финансиран по 7 РП на ЕС. Важна експертна работа по проблема с твърдите отпадъци извършиха учени от Института по океанология към БАН, а официалната публикация по изследването става част от документите, на базата на които се вземат решения за решаването на проблема на национално и регионално ниво. Изследваните с дънен трал точки от шелфа със сходни характеристики в трите държави показват наличието на различни големи аналогични резултати за наличието на много различни, включително голямогабаритни отпадъци и различни пластмасови отпадъци – рибарски мрежи и оборудване, пластмасови отпадъци с най-различни размери, метални части от оборудване, предмети от бита и много други. Прилагането на предвижданията от ЕК мерки във връзка с решителното намаляване на обема на използваните тънки найлонови торбички и мерките на „кръговата икономика“ за минимизиране и рециклиране на отпадъците и особено на пластмасите става ясно в светлината на отчетените проблеми с отпадъците в морската среда.

Директивата постановява, че визираната в нея Програма от мерки (които трябва да се разработят от държавите-членки най-късно до 2015 г. и да се въведат до 2016 г. , разработвани в момента в България) трябва да включва мерки на пространствена защита, допринасящи за създаването на последователни и представителни мрежи от морски защитени територии . Те трябва да се определят във връзка със съществуващото законодателство и споразумения (Директиви за птиците и хабитатите , международни споразумения и др.) Определянето на териториите е задача на държавите-членки, но ЕК регулира прилагането на процеса. Регионалните консултативни съвети по рибарство също планират работа със заинтересованите страни по изготвянето на планове за управлението на тези територии. Тук важна роля ще играят регионалните мрежи.

Директивата съдържа някои твърде широки постановки, които може да застрашат постигането на крайната цел. Например държавите-членки не са задължени да предприемат действия за постигане на добро състояние на околната среда (добър екологичен статус), ако разходите за това са „непропорционално големи“ (Член 14, т. 4). Ангажирането на заинтересованите страни, което бе много важно във фазата на разработването на политиката по Директивата, ще бъде още по-важно в процеса на прилагането ѝ, за да се придържат държавите-членки към най-прогресивната интерпретация, а не да се изопачава смисълът ѝ като се прибягва до „предпазните“ клаузи в Директивата.

Регионалните НПО също имат значително по-големи отговорности и задължения да информират членовете си и обществеността, както и възможност да работят с регионалните структури по формирането на политиката във връзка с Директивата. Те имат уникалната възможност да реализират експертния си опит и да разпространяват знания и умения сред общността от НПО, както и да разпространяват информация за решенията на регионални форуми на национално ниво.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Програмата за подкрепа на неправителствените организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Черноморски център за екологична информация и образование и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Програмата за подкрепа на неправителствените организации в България.